

Bonos Sforzos vietinės administracijos pareigūnai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje: personalinis aspektas

Rasa Leonavičiūtė

Lietuvos istorijos institutas, Archeografijos skyrius, Kražių g. 5, Vilnius
el. p. leonavičiuterasa@gmail.com

Anotacija. Straipsnyje analizuojamas Lenkijos karalienės ir Lietuvos didžiosios kunigaikštienės Bonos Sforzos žemės valdų kompleksų Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (LDK) valdymo personalinis aspektas. Tyrimo objektas – Bonos asmeniškai paskirti vietinės administracijos pareigūnai: analizuojama jų kilmė, karjera, reikšmingi socialiniai ryšiai. Tyrimas atskleidžia, kokius asmenis Bona rinkosi savo žemėvaldai LDK valdyti, išryškina būdingas tendencijas ir atskleidžia paskirų kompleksų valdymo charakteristikas.

Esminiai žodžiai: Bona Sforza, Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, pareigūnai, seniūnas, asmenys, personalinis aspektas.

Abstract. The article discusses the personal aspect in the administration of land complexes owned by Bona Sforza in the Grand Duchy of Lithuania (GDL). The officers of local administration personally assigned by Bona Sforza are the main object of the article. Therefore, their origin, career, significant social relations are analyzed in the article. The research explains what people Bona used assign to manage her lands in the GDL, highlights the typical tendencies and reveals the characteristics of the management of specific land complexes.

Keywords: Bona Sforza, Grand Duchy of Lithuania, officers, starost, persons, personal aspect.

Įvadas

Lenkijos karalienė ir Lietuvos didžioji kunigaikštienė Bona Sforza (*Bona Sforza d'Aragona*, 1494 m. vasario 2 d. Vidževanas, Italija – 1557 m. lapkričio 19 d. Baris, Italija) už Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo ištekėjo 1518 m. Bonos žemės valdų tinklas Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (toliau – LDK) ėmė formuotis 1519 m., kai valdovo sutuoktinė kaip dovį (t. y. kompensaciją už atsineštą kraitį) gavo pirmąsias žemės valdas LDK. Dovinės valdos davė pradžią Bonos Sforzos žemėvaldos plėtrai šioje šalyje – XVI a. 4–5 deš. intensyviai kaupdama žemėvaldą Bona tapo viena stambiausių žemvaldžių LDK. Plačiam žemės valdų tinklui prižiūrėti buvo pasitelktas gausus būrys asmenų, paskirtų vietiniais administratoriais ir atlikusių įvairias funkcijas. Seniūnų, vietininkų ar dvarų laikytojų per visą aptariamąjį laikotarpį galima priskaičiuoti per 50. Analizuojant šių asmenų kilmę, karjerą ir vykdytas funkcijas galima ne tik matyti, kokius asmenis Bona rinkosi savo žemėvaldai LDK valdyti, tačiau ir atskleisti valdovės žemės valdų tinklo LDK plėtros tendencijas, išvelgti, kokia logika buvo remiamasi jas formuojant. Kita vertus, svarbi ir reikšminga yra ir konkreti informacija apie atskirus asmenis, žemės valdų vietinės administracijos pareigūnus, leidžianti nagrinėti smulkiosios bajorijos atstovų karjerą, giminystės ir kitus ryšius, kurie taip pat atliko svarbų vaidmenį. Per paskirų asmenų kilmės, karjeros ir asmeninių ryšių analizę galima pastebėti konkrečių žemės valdų kompleksų administravimo tendencijas, vietos pareigūnų dinamiką, kalbėti apie tai, kiek kompleksiskai buvo valdoma Bonos žemėvalda.

Tyrimo objektas – Bonos Sforzos žemėvaldą LDK administravę asmenys: jos paskirti seniūnai bei vietininkai, atkreipiamas dėmesys į jų kilmę, karjerą ir reikšmingus giminystės ryšius.

Tyrimo tikslas – analizuojant paskirus Bonos Sforzos žemės valdų kompleksus administravusių asmenų kilmę, karjerą, socialinius ryšius ir santykį su Bona iširti, kokie asmenys valdė Bonos turtą LDK ir kokios buvo atskirų žemės valdų kompleksų administravimo ypatybės.

Istoriniuose šaltiniuose dažnai minimi asmenys, Bonos Sforzos pavedimu atlikę tam tikras pareigas. Jos ūkinės ir ekonominės veiklos LDK aspektai istoriografijoje nėra nauji – valdovės veikla tyrinėta aptariant Valakų reformos vykdymo LDK klausimus. Tačiau dėmesys iš esmės neatkreipiamas į pavienius asmenis, vykdžiusius Bonos Sforzos nurodymus, kurie buvo didesnės administravimo sistemos dalis. Apie šiuos asmenis vis dar žinoma palyginti nedaug, o kompleksiskai Bonos žemėvaldos LDK administravimo problemos apskritai nėra nagrinėtos.

Istoriografijoje Bonos Sforzos ekonominės veiklos LDK aspektai jau yra vienaip ar kitaip aptarti, o su ūkine veikla glaudžiai susijusi ir žemėvaldos administravimo problema. Lenkų istorikas Władysławas Pocięcha trečiąjį savo veikalą¹ tomą paskyrė Bonos veiklai

¹ POCIECHA, Władysław. *Królowa Bona, czasy i ludzie odrodzenia*. Poznań: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1949–1958.

LDK atskleisti, surinko ir reikšmingesnių Bonai LDK tarnavusių pareigūnų biografijų detales, nors kaip visumos pareigūnų netyrinėjo. Be to, autorius pateikė reikšmingų paskirų asmenų biografijų ir karjeros detalių, tyrinėjo jų kilmę, tik išskyrė lenkus. Savo tyrime lenkais jis įvardijo ir iš Palenkės kilusius asmenis, tačiau šiame tyrime jie traktuoti kaip vietinės kilmės asmenys, kadangi daugelis jų, jei ir buvo lenkai, Bonos valdymo metu čia jau buvo įleidę šaknis, pažinojo valdomą teritoriją ir gerai išmanė vietos reikalus. W. Pociechos surinkta medžiaga – vertingas pagrindas tolesniems tyrimams aptariamąja tema atlikti. Bonos Sforzos žemėvaldą LDK, jos formavimo chronologiją ir ypatumus aptarė A. Bondarenko², išskirdamas ir kai kurias Bonos valdas administravusius asmenis. Išsamiau ši tema nagrinėta konkrečių regionų – Gardino³, Bielsko ir Bransko⁴ – problemas atskleidžiančiuose tyrimuose. Čia jau plačiau analizuojama pareigūnų dinamika, pateikiamos ėjimo seniūno pareigas chronologinės ribos, gilinamasi į konkrečių asmenų karjeros ypatumus, piešiamas kolektyvinis Bonos pareigūnų portretas. Asmenims, buvusiems Bonos Sforzos valdų pareigūnais, identifikuoti ir kaitai nustatyti padeda A. Rachubos⁵, E. Saviščevo⁶ sudaryti LDK regionų pareigūnų sąrašai, nurodytos pareigū atlikimo chronologinės ribos. Išsamesnės informacijos apie konkrečių asmenų kilmę ir karjerą pateikiama Lenkijos biografijų žodyne⁷, herbynuose⁸, Adamo Bonieckiego surinktoje medžiagoje apie LDK bajoriją⁹.

- ² БОНДАРЕНКО, Андрей. Состав владений Боны Сфорца в Великом Княжестве Литовском. Iš: *Ministri Historiae: Pagalbiniai istorijos mokslai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės tyrimuose: mokslinių straipsnių rinkinys*. Sudarė Z. Kiaupa, J. Sarcevičienė. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2013, p. 213–225.
- ³ HARDZIEJEU, Jury. W kwestii stratygrafii społecznej Grodna w pierwszej połowie XVI w. In: *Białoruskie Zeszyty Historyczne, Беларускі гістарычны зборнік*. T. 16, Беласток: Бiałoruskie Towarzystwo Historyczne, 2001, s. 26–44.
- ⁴ SIEDLECKI, Jan. Działalność królowej Bony w Brańsku w latach 1533–1556 i fundacja szpitala. *Przegląd Historyczny*, 1988, t. 79, nr. 2, s. 217–227.
- ⁵ *Urządnicy centralni i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV–XVIII wieku*. Sudarė H. Lulewicz, A. Rachuba. Wrocław: Ossolineum, 1994; *Województwo wileńskie XIV–XVIII wiek, Urządnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego*. T. 1. Sudarė H. Lulewicz et al., red. A. Rachuba. Warszawa: DiG, 2004; *Województwo Trockie XIV–XVIII wiek, Urządnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego*. T. 2. Sudarė H. Lulewicz et al., red. A. Rachuba. Warszawa: DiG, 2009; *Urządnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego*. T. 3 Księstwo Żmudzkie XV–XVIII wiek. Sudarė H. Lulewicz, red. Andrzej Rachuba, Warszawa: DiG, 2015.
- ⁶ SAVISČEVAS, Eugenijus. *Žemaitijos savivalda ir valdžios elitas 1409–1566 metais*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010.
- ⁷ *Polski słownik biograficzny*. Warszawa; Kraków: Polska Akademia Umiejętności; Wrocław: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1935–dabar.
- ⁸ BONIECKI, Adam. *Herbarz Polski: wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*. Warszawa: Gebethner i Wolff, 1899–1913; *Herbarz polski Kaspra Niesieckiego S. J., powiększony dodatkami z późniejszych autorów, rękopismów, dowodów urzędowych i wydany przez Jana Nep. Bobrowicza*. Lipsk: Breitkopf i Haertel, 1839–1845.
- ⁹ BONIECKI, Adam. *Poczet rodów w Wielkim Księstwie Litewskim w XV i XVI wieku*. Warszawa: J. Berger, 1887.

Apie paskirus Bonos seniūnais ar vietininkais buvusius asmenis informacijos teikia atskirioms LDK giminėms¹⁰ ar asmenims¹¹ skirti tyrimai. Svarūs ir LDK bajorijos karjerą apskritai¹² ir jų veiklą didikų¹³, valdovo aplinkoje¹⁴ atskleidžiantys darbai, taip pat bajorų karjerą nagrinėjantys tyrimai, pavyzdžiui, R. Ragauskienės sudarytas XVI a. Vilniaus pilininkų kolektyvinis portretas¹⁵.

Lietuvos Metrika – svarbiausia šaltinių, reikalingų šiam tyrimui atlikti, sankaupa. Yra publikuota nemaža dalis knygų, chronologiškai patenkančių į tyrimo rėmus. Lietuvos valstybės istorijos archyve (LVIA) yra saugoma kita dalis, t. y. nepublikuotų Lietuvos Metrikos knygų mikrofilmai. Svarbiausios iš šių knygų – tai vadinamosios „Bonos knygos“, kurias sudaro išskirtinai su Bonos veikla LDK susiję dokumentai, parengti valdovės kanceliarijoje: 18-oji, 32-oji, 33-oji ir 36-oji užrašymų knygos, iš kurių tik 32-oji publikuota¹⁶. Žinoma, aiškinantis buvusių Bonos pareigūnų tolesnę karjerą, svarbios ir kitos, tiek publikuotos, tiek nepublikuotos, Lietuvos Metrikos knygos, chronologiškai patenkančios į 1518–1556 m. laikotarpį, taip pat ir jį pralenkiančios. Iš dokumentų, kuriuose minimi Bonos paskirti vietos pareigūnai, galima nustatyti jų pareigų atlikimo chronologines ribas, apibrėžti valdytą teritoriją, užčiuopti netgi giminystės ir asmeninius ryšius bei stebėti karjeros pokyčius.

Nemažai Bonos Sforzos ūkinės veiklos LDK aspektų atskleidžia Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriaus fonduose (f. 16, f. 264) saugomi dokumentai ir informacija apie juos rankraščių kataloguose¹⁷. Šiuose fonduose esantys šaltiniai reikšmingai papildo žinias apie Bonos vietos pareigūnų veiklą. Nemažai su

¹⁰ SAVIŠČEVAS, Eugenijus. Bilevičių kilmė ir genealogija (XV–XVI a.). *Lituanistica*, 2001, Nr. 4 (48), p. 3–22; TOWPIK, Paweł Szymon. Wiesztortowicze z Podbrzezia i Bakszt w Wielkim Księstwie Litewskim w świetle źródeł z II połowy XV i I połowy XVI wieku. In *gremium*, 2014, t. 8, s. 125–153; RAGAUSKIENĖ, Raimonda. Valavičiai. Iš: *Lietuvos didikai: enciklopedinis žinynas*. Kaunas: Šviesa, 2011, p. 212–219; KOSMAN, Marcel. Bracia Chwalczewscy (Z dziejów szlachty kaliskiej w XVI wieku). *Rocznik Kaliski*, 1982, t. 15, s. 9–39; KAMIENSKI, Andrzej. Kariera rodu Siemaszków w XV–XVII wieku. *Lituanio-Slavica Posnaniensia: studia historica*, 1989, vol. 3, p. 179–202.

¹¹ ГАЛЕНЧАНКА, Георгии. Астафій Валовіч (1520—1587). In: *Славутыя імёны Бацькаўшчыны: Зборнік*. Т. 1. Мінск: Беларускі фонд культуры, 2000, с. 28–38; URMANŃSKI, Antoni. Jan Janowicz Zabrzeziński, potomek Rymowida. In: *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej: Polska-Litwa: stare i nowe problemy / Lietuva – Lenkija: senos ir naujos problemos*. Sudarė M. Filipowicz, R. Kamuntavičius. Lublin, 2015, t. 13, nr. 3, s. 51–67.

¹² KIAUPIENĖ, Jūratė. *Mes, Lietuva: Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bajorija XVI a.: (viešasis ir privatus gyvenimas)*. Vilnius: Kronta, 2003.

¹³ ŠEDVYDIS, Laurynas. Lucko (1507–1536) ir Vilniaus (1536–1555) vyskupo Pauliaus Alšėniškio dvaras: dvarioniai ir tarnybiniai bajorai. *Darbai ir dienos*, 2015, Nr. 64, p. 9–28.

¹⁴ ZAKAREVIČIŪTĖ, Jolanta. Didžiojo kunigaikščio dvarionys Žygimanto Senojo laikais (1506–1548). *Voruta* [interaktyvus]. 2015, gruodžio 19 d. [žiūrėta 2018 07 18]. Prieiga per internetą: <<http://www.voruta.lt/didziojo-kunigaikscio-dvarionys-zygimanto-senojo-laikais-1506-1548-3/>>.

¹⁵ RAGAUSKIENĖ, Raimonda. XVI a. Vilniaus pilininkai: kolektyvinis portretas. *Lietuvos pilys*, 2010, Nr. 5, p. 130–145.

¹⁶ *Lietuvos Metrika* (1548–1549). Užrašymų knyga Nr. 32. Parengė A. Blanutsa, D. Vashchuk, D. Antanavičius, E. Deveikytė. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2012.

¹⁷ *Pergamentų katalogas*. Sudarė R. Jasas. Vilnius: LTSR mokslų akademijos Centrinė biblioteka, 1980.

Bonos žemėvalda LDK, taip pat ir su pareigūnais susijusios medžiagos yra ir įvairiose šaltinių publikacijose¹⁸.

Pareigūnai dovinėse valdose

Vietinės administracijos pareigūnai buvo didžiausia Bonai Sforzai pavaldžių pareigūnų grupė. Ją sudarė seniūnais, vietininkais ar dvarų laikytojais paskirti asmenys. Kadangi Bonos žemės valdų tinklas LDK buvo platus, o pati Bona LDK rezidavo tik kelis kartus, kai apsistodavo Vilniuje, tiesiogiai valdyti atskiras teritorijas buvo beveik neįmanoma. Taigi vietinės administracijos pareigūnai buvo Bonos atstovais tam tikroje, jiems valdyti priskirtoje teritorijoje, ten atlikdavo jiems skirtas funkcijas, komunikuodavo su Bona ir atsiskaitydavo už savo veiklą, buvo tarpininkais tarp Bonos ir vietinių gyventojų.

Bonos Sforzos žemės valdų tinklo LDK pradžia – Pinsko seniūnija su pilimi ir miesteliu, Klecko, Davyd Horodoko ir Rogačiovo pilys¹⁹, Kobryno pilis ir miestelis²⁰. 1519 m. Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis šias valdas savo sutuoktinei užrašė kaip dovį – privalomą kompensaciją moteriai už jos atsineštą kraitį. Dovis (lot. *dotalicium*, rus. *вено*) – tai privilegijuoto luomo ištekėjusios moters turto institutas, kurį sudarė atsineštas kraitis ir vyro užrašytas priedovis²¹. Dovis turėjo garantuoti moteriai jos materialinę padėtį, jei taptų našle, tačiau nebuvo jos visiška nuosavybė. Tą įtvirtino ir 1529 m. išleistas Pirmasis Lietuvos Statutas²². Bona nepaisė teisinių formalumų ir savo dovinėse valdose elgėsi kaip šeimininkė, skirdavo vietinius pareigūnus ir nuolat su jais kontaktavo.

Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis Žygimantas Senasis, užrašydamas Bonai dovinės valdas, pabrėžė, kad tuo metu privilegijas jas valdyti dar turėjo ir kiti

¹⁸ *Радзивилловские акты из собрания Российской национальной библиотеки: первая половина XVI в.* Parengė M. M. Кром. Москва–Варшава: Древлехранилище, 2002; *Ревизия пуц и переходов звериных в бывшем Великом Княжестве Литовском [1554, 1559]*. Вильна: Типография Губернского правления, 1867; *Archiwum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie*. T. 4, 1535–1547. Sudarė B. Gorczak. Lwów: nakł. właściciela, 1890; *Архивъ Юго-Западной России, издаваемый временною комиссиею для разбора древнихъ актовъ высочайше учрежденною при Киевскомъ Подольскомъ и Волынскомъ генераль*. Киев: Университетская типография, ч. 5, т. 1, 1869.

¹⁹ 1519 12 04. Ldk Žygimanto raštas, kuriuo savo žmonai karalienei Bonai dovanoja Davyd Horodoką, Klecką, Pinską, Rogačiovą ir Viados (Viadlos) valsčių. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius* (toliau – LMAVB RS). Pergamentų rinkinys, b. 1, f. 1, ap. 68, pgl. *Pergamentų katalogas*. Sudarė R. Jasas. Vilnius: LTSR mokslų akademijos Centrinė biblioteka, 1980 (toliau – *Pergamentų katalogas*), p. 97

²⁰ 1519 12 04. Ldk Žygimanto Senojo raštas, kuriuo savo žmonai karalienei Bonai dovanoja Kobryno miestą ir pilį. LMAVB RS. Pergamentų rinkinys, b. 1, f. 1, ap. 69, pgl. *Pergamentų katalogas*, p. 98.

²¹ VALIKONYTĖ, Irena. The Venets of Noblewomen in the Grand Duchy of Lithuania. *Lithuanian Historical Studies*, 1997, t. 2, p. 97.

²² IV sk. išplėstinės redakcijos 1 str. *Первый Литовский Статут* (1529). Parengė С. Лазутка, И. Валиконите, Э. Гудавичюс. Вильнюс: Марги раштай, 2004, с. 270.

asmenys: Pinsko pilį ir miestelį, Klecko, Davyd Horodoko ir Rogačiovo pilis iki gyvos galvos dar valdė paskutinis Davyd Horodoko kunigaikštis Teodoras Jaroslavičius; Kobryno pilį ir miestelį valdė Venclovas Kostevičius. Nepaisant to, pastarajame Bona greitai įsitvirtino kaip šeimininkė. Venclovas Kostevičius Kobryną valdė po savo žmonos Onos, paskutinės Kobryną valdžiusių kunigaikščių giminės atstovės, mirties. 1516 m. Žygimantas Senasis suteikė jam teisę administruoti Kobryną už 1 000 kapų grašių²³. 1519 m. Kobryną Žygimantas Senasis suteikė Bonai, ir nors V. Kostevičius pagal ankstesnę valdovo privilegiją ir laikė Kobryną iki gyvos galvos, čia Bona iš karto pradėjo aktyviai veikti, V. Kostevičius dokumentuose ėmė figūruoti kaip jos seniūnas Kobryne, o seniūno vietininkas buvo atvykęs pas Boną į Krokuvą spręsti iškilusių reikalų²⁴. Taigi, nepaisant valdovo V. Kostevičiui suteiktos privilegijos, Bona iš karto ėmė šeimininkauti Kobryne, o V. Kostevičiaus pavaldiniai tapo jos pavaldiniais.

Pinsko kunigaikštystę, Klecką, Davyd Horodoką ir Rogačiovą Bona perėmė iš karto, kai mirė šių teritorijų valdęs kunigaikštis. Greičiausiai Teodoras Jaroslavičius mirė 1520 m. pabaigoje²⁵, o 1520 m. spalio 8 d. rašte jau minimas Bonos Pinsko vietininkas Jonas Mikalojaitis Chorevičius, kuriam buvo pranešama apie Bonos sprendimus ir patvirtintas privilegijas, suteiktas Teodoro Jarsolavičiaus pavaldiniams Pinske²⁶. Neaišku, ar Jonas Mikalojaitis Chorevičius Pinsko pilyje darbavosi dar iki Teodoro Jarsolavičiaus mirties. Gali būti, kad, kitaip nei V. Kostevičius, Pinską ir kitas teritorijas valdęs Teodoras Jaroslavičius mirė visai netrukus, kai valdovas šias žemes suteikė Bonai. Pastaroji į tas teritorijas savo vietininką paskyrė tik po kunigaikščio mirties.

Nuo tada šios teritorijos dvarus Bona stengėsi sutelkti vieno seniūno rankose. Pinsko seniūnijai, Klecko, Rogačiovo ir Davyd Horodoko pilims administruoti Bona paskyrė savo seniūną Joną Mykalojaitį Chorevičių (šaltiniuose *Иван Михайлович Хореевич / Хоревич; Иван Михайлович*), savo raštininką²⁷. 1532 m., mirus Venclovui Kostevičiui, J. M. Chorevičius tapo ir Kobryno seniūnu.

J. Mykalojaitis Chorevičius buvo kilęs iš Kuženecų (lenk. *Kurzenieccy*) giminės, turėjusios valdas Ašmenos paviete²⁸. Anksčiau jis ėjo Vilniaus vaivados Mikalojaus

²³ WISNIEWSKI, Jerzy. Kostewicz Wacław. In: *Polski słownik biograficzny*. T. 14/3-4. Wrocław: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1969, s. 344–345.

²⁴ 1532 04 14. Bonos Sforzos raštas Kobryno seniūnui ponui Venclovui Stanislovaičiui Kostevičiui, kuriuo liepia neliesti vietinio gyventojų Paco Gridkavičiaus žemių. *Lietuvos valstybės istorijos archyvas* (toliau – LVIA), f. 389, ap. LM, b. 18, l. 32v–33.

²⁵ BONIECKI, Adam. *Poczet rodów w Wielkim Księstwie Litewskim w XV i XVI wieku*. Warszawa: J. Berger, 1887 (toliau – *Poczet rodów*), s. 106.

²⁶ *Ревизия пуц и переходов звериных в бывшем Великом Княжестве Литовском [1554,1559]*. Вильна: Типография Губернского правления, 1867 (toliau – *Ревизия пуц и переходов*), с. 252.

²⁷ Ten pat, p. 289.

²⁸ BONIECKI, Adam. *Herbarz Polski: wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*. Warszawa: Gebethner i Wolff, cz. 1, t. 13, 1909 (toliau – *Herbarz Polski*), s. 267

Mikalojaičio Radvilos vietininko Bielske pareigas²⁹, buvo ir Bielsko išdininkas³⁰. Iš kitų dokumentų paaiškėjo, kad iš M. M. Radvilos jis buvo gavęs administruoti ne vieną turto objektą³¹. Gali būti, kad Bona J. M. Chorevičių pažinojo kaip M. M. Radvilos pareigūną ir pasirinko šį asmenį administruoti aptartą teritoriją todėl, kad jis, jau buvęs Bielsko (kuris geografiškai ne taip toli nutolęs nuo Pinsko ir kitų vietovių) vietininku, jau pažinojo teritoriją, išmanė, kaip valdyti finansus.

Maždaug apie 1536 m. tas pats asmuo perėmė valdyti ir Sielcų dvarą. Iki 1521 m. šį dvarą valdė Stanislovas Vieštartavičius, po pastarojo mirties valdovas leido jo našlei Zofijai toliau naudotis dvaru³². Zofijai ištekėjus antrą kartą Sielcų dvaro valdytoju tapo jos antrasis vyras, iš Zalesės kilęs³³ Ščastnas (Feliksas) Grimala³⁴. Taigi, nors ir pasikeitė dvaro administratorius, bet tai dar nebuvo Bonos paskirtas žmogus. Bona pabrėžė, kad Š. Grimala su savo žmona, būdami tik laikiniais Sielcų dvaro laikytojais, neturėjo jokių teisių dalyti dvaro žemių, nes jos priklauso Bonai³⁵. Po Š. Grimalos mirties, apie 1536 m., Sielcų dvarą valdė J. M. Chorevičius – administravo Bonos Sforzos dovines valdas.

Apie 1544 m. J. Mykalojaitis Chorevičius mirė ir Pinsko, Klecko bei Davyd Horodoko seniūnu buvo paskirtas rusėniškos kilmės Petras Kirdejevičius Milskis (*Петр Курдеевич Мылски*), kilęs iš senos Kirdėjų giminės, turėjusios nuosavybės Voluinėje³⁶. Prieš tai jis tarnavo Žygimantui Senajam, buvo jo dvarionis, kurį valdovas paskyrė būti komisaru byloje³⁷. Taigi kaip valdovo tarnybininkas jis buvo asmuo, kuriuo Bona galėjo pasitikėti.

Dėl neaiškių priežasčių P. Kerdejevičius Milskis neperėmė vientiso valdų komplekso. Tam galėjo turėti įtakos tai, kad Bonos asmeninių ryšių ratas plėtėsi, daugėjo jai ištikimų tarnautojų, kuriems reikėjo atsilyginti – suteikti pajamų iš tam tikrų dvarų. Pavyzdžiui, tuo metu, kai seniūnu buvo J. M. Chorevičius, paseniūnio pareigas ėjo Povilas Popelžinskis³⁸. 1548 m. jis įvardijamas kaip Rogačiovo pilies laikytojas³⁹. P. Popelžinskio svainis Vasilijus Pileckis taip pat buvo J. M. Chorevičiaus urėdininkas ir už ištikimą tarnybą buvo gavęs iš Bonos žemės valdų⁴⁰. Taigi gali būti, kad ir P. Popelžinskis gavo valdyti

²⁹ *Lietuvos Metrika* (1522–1530). 4-oji teismų bylų knyga (XVI a. pabaigos kopija). Parengė S. Lazutka ir kiti. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1997, Nr. 193.

³⁰ Ten pat, Nr. 291.

³¹ Ten pat, Nr. 284.

³² *Poczet rodów*, s. 364.

³³ *Herbarz Polski*. Warszawa: Gebethner i Wolff, 1904, cz. 1, t. 7, s. 175.

³⁴ TOWPIK, Paweł Szymon. Wiesztortowicze z Podbrzezia i Bakszt w Wielkim Księstwie Litewskim w świetle źródeł z II połowy XV i I połowy XVI wieku. *In gremium*, 2014, t. 8, s. 152.

³⁵ *Ревизия пуц и переходов*, с. 154.

³⁶ *Herbarz polski*. Warszawa: Gebethner i Wolff, 1907, cz. 1, t. 10, s. 40–41.

³⁷ *Lietuvos Metrika* (1536–1539). Užrašymų knyga Nr. 20. Parengė R. Ragauskienė, D. Antanavičius. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2009, Nr. 5.

³⁸ *Ревизия пуц и переходов*, с. 234.

³⁹ Ten pat.

⁴⁰ Ten pat, p. 346.

Rogačiovo pilį už ištikimą tarnybą. Net P. Popelžinskiui mirus Rogačiovo pilis nebegrižo į kitas Bonos dovinės valdas valdžiusių seniūnų rankas.

1545 m. administraciškai kuriam laikui buvo atskirtas ir Kobryno miestelis bei pilis. Kobryno seniūnu tais metais tapo Stanislovas Chvalčevskis (šaltiniuose pavardė užrašoma įvairiai, dar įvardijamas kaip Falčevskis, Faličovskis, Palčevskis). 1539–1545 m. jis valdė Bonos Kremenecio pilį. Chvalčevskiai buvo kilę iš Lenkijos⁴¹. Nuo 1529 m. S. Chvalčevskis buvo Lenkijos karalystės pasiuntinys imperatoriaus rūmuose⁴². Taigi S. Chvalčevskis jau kurį laiką turėjo pažinoti Boną. Be to, Stanislovas turėjo tris brolius, kurių profesinis gyvenimas taip pat buvo susijęs su Bona. Katalikų bažnyčios tarnas Jurgis Bonai užtarus 1536 m. tapo Lucko vyskupu⁴³, Pranciškus buvo Bonos seniūnas Kovelyje, o Petras – Bonos dvarionis ir Valakų reformos vykdytojas, vėliau įgyvendinęs ir Žygimanto Augusto inicijuotą visuotinę Valakų reformą; P. Chvalčevskis netgi buvo 1557 m. valakų nuostatų autorius, vienas geriausių žemės ūkio specialistų LDK⁴⁴.

Maždaug 1551–1552 m. visą Bonos dovinių valdų kompleksą (išskyrus Rogačiovo pilį, kurią nuo 1554 m. valdė Motiejus Vaitiekaitis⁴⁵) ėmė administruoti Stanislovas Chvalčevskis. P. Kirdejevičius Milskis, manytina, buvo nušalintas, nes per visą jo seniūnavimo laikotarpį Bona nuolat gaudavo vietinių gyventojų nusiskundimų dėl seniūno veiklos, savivaliavimo. 1555 m. S. Chvalčevskis perėmė ir Sielcų dvarą⁴⁶. Nėra žinių apie tai, kas iki tol valdė Sielcų dvarą, nes Š. Grimala jį valdė tik iki 1536 m., J. Mykalojaitis Chorevičius – iki 1545 m., o apie tai, kad P. Kirdejevičius Milskis būtų buvęs Sielcų dvaro laikytoju, žinių nėra. S. Chvalčevskis išliko pagrindinio Bonos dovinių valdų komplekso seniūnu iki tol, kol Bona išvyko atgal į Italiją, o šias žemės valdas perėmęs Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis Žygimantas Augustas S. Chvalčevskį paliko ir toliau eiti šias pareigas.

Taigi dovinių valdų kompleksui administruoti Bona rinkosi ne atsitiktinius, o patikimus, jai jau žinomus asmenis, kuriems tarnyba Bonai nebuvo karjeros pradžia. Greičiau atvirkščiai – tai veikiau buvo paskutinis karjeros taškas (išskyrus P. Kirdejevičiaus Milskio atvejį, kita vertus, jei nenuolatiniai skundai iš vietinių gyventojų, jis greičiausiai šias pareigas būtų ėjęs iki mirties), taigi buvo pasirenkami patyrę pareigūnai. Pareigūnų kaita čia nebuvo dinamiška – vienas asmuo jam paskirtoje teritorijoje seniūnavo ilgą laiką, pavyzdžiui, J. Mikalojaitis Chorevičius – net 24 metus. Pastebėtina, kad dovinės žemės

⁴¹ *Литовська метрика*. Книга 561: Ревізія українських замків 1545 року. Parengė В. Кравченко. Київ, 2005 (toliau – *Лм*. Книга 561), с. 11.

⁴² РОСІЄЧНА, Władysław. *Królowa Bona, czasy i ludzie odrodzenia*. Poznań: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1949–1958, s. 193.

⁴³ *Лм*. Книга 561, с. 11.

⁴⁴ Ten pat.

⁴⁵ *Ревизия пуц и переходов*, с. 85.

⁴⁶ 1555 05 03. Raštas, kuriuo Bona Sforza po ščasnо Grimalos mirties Sielcus su dvarais ir Sielcų miesteliu suteikia valdyti Stanislovui Chvalčevskiu ir jo žmonai Barborai. *LMAVB RS*. Rankraščių kolekcija, b. 2, f. 16, ap. 23, l. 29.

valdas Bona stengėsi sutelkti vieno administratoriaus rankose, tačiau dėl ankstesnių įsipareigojimų tą padaryti buvo galima ne iš karto. Dovinės valdos (išskyrus Rogačiovo pilį) vieno seniūno rankose buvo sutelktos jau tik XVI a. 6-ajame dešimtmetyje, o po Bonos išvykimo iš LDK jas perėmęs Žygimantas Augustas iš esmės šios sistemos nekeitė.

Žemėvaldos kompleksai Bielsko žemėje ir aplink Kremencę

Prie dovinių valdų komplekso Bona netrukus ėmė jungti kitais būdais įgytas žemės valdas. Nemažai turto objektų, kuriuos Žygimantas Senasis už paskolas buvo įkeitęs LDK didikams, jis leido išsipirkti Bonai ir jose šeiminkauti. Taip į Bonos rankas pateko teritorijos aplink Bielską, Gardiną, Kremencę.

1533 m. Bona, vietinės bajorijos paprašyta, iš Alberto Goštauto išpirko Bielsko žemes su dvarais ir kitais priklausiniais, tačiau A. Goštautas čia seniūnavo dar iki 1536 m. Vėliau Bielske veikė Bonos paskirti seniūnai. Motiejus Levickis buvo kilęs iš Bielsko žemės, W. Pociecha teigia, kad jis buvo lenkas⁴⁷. 1536 m. jis vadinamas dvarioniu⁴⁸, o apie 1540 m. jau tikrai ėjo Bielsko seniūno pareigas⁴⁹. M. Levickis išmanė LDK teisę: nuo 1540 m. buvo ir Bielsko žemės teismo pateisėjis, vėliau ir teisėjas⁵⁰. M. Levickį pakeitė Andrejus Nepreckis. Jis buvo kilęs iš Palenkės⁵¹, W. Pociecha jį įvardija kaip lenką. Bielsko seniūnu jis buvo iki maždaug 1549 m., kol ėmė rūpintis Bonos dvarais Gardino paviete. Petras Koninskis 1553 m. buvo vietininkas Bielske. LDK ir Lenkijoje egzistavo ne viena Koninskių giminė, jos turėjo ir skirtingus herbus. A. Bonieckis P. Koninskį, ėjusį Bielsko vietininko pareigas, priskiria iš Sandomiero pavieto kilusiai Koninskių giminei. Tačiau šios giminės atstovų žemės valdos ir karjeros buvo daugiausia susijusios su Lenkija, o apie patį Petrą pateikiama tik tiek informacijos, kad jis nuo 1549 m. buvo Bonos vietininku Bielske⁵². Tad sunku spręsti, ar iš tiesų P. Koninskis buvo kilęs iš Lenkijos. Prieš jį šias pareigas ėję asmenys buvo kilę iš Palenkės, t. y. buvo vietinės kilmės.

Bielsko žemėje Bonai priklausė ir Bransko bei Surazo dvarai. J. Siedleckis pastebėjo, kad Bona Bransko ir Surazo vietininkais rinkosi patikimus asmenis, dažniausiai savo dvarionis ar jų giminaičius, vidutinės bajorijos atstovus, gerai išmaniusius teisę. Jie

⁴⁷ POCIECHA, Władysław. *Op. cit.*, s. 142.

⁴⁸ 1548 02 13. Raštas, kuriuo Bielsko vietininkas Motiejus Levickis informuoja Kleščelės vaitą Melešką Timochujovičių, jog Kijevo pilininkas Ivanas Sluška, Mogiliavo laikytojo Fiodoro Bako žmona ir Vasilijaus Lozkos žmona skundėsi dėl Kleščelės miestiečių padarytų skriaudų Rogačės valdos riboms. *Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius*. Inventoriai f. 4-(A761)28582.

⁴⁹ *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kasdienis gyvenimas: Lietuvos istorijos skaitinių chrestomatija*. Sudarė A. Baliulis, E. Meilus. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2001, p. 231.

⁵⁰ *Herbarz Polski*. Warszawa: Gebethner i Wolff, 1911, cz. 1, t. 14, s. 185.

⁵¹ BONIECKI, Adam. *Poczet rodow...* s. 212.

⁵² *Herbarz Polski*. Warszawa: Gebethner i Wolff, 1908, cz. 1, t. 11, s. 85.

dažnai taip pat eidavo Bielsko žemės teisėjo ar pateisėjo pareigas⁵³. Bransko ir Suražo dvarų vietininkas Mikalojus Korickis buvo kilęs iš Sielcų, Bielsko žemionis. Karjerą pradėjo Bielske: 1531 m. buvo Bielsko pateisėjis, 1537 m. – Bielsko žemės teisėjas, taip pat ir minėtų Bonos dvarų laikytojas. Taigi jo kilmė ir karjera buvo tiesiogiai susijusi su Bonai nuo 1533 m. priklausiusiomis žemėmis, o karjerą jis pradėjo tada, kai Bielską dar valdė Albertas Goštautas. Apie 1542 m. jį pakeitė Andrius Bužinskis, ir jis, ir po jo vietininku buvęs Andrius Kunickis buvo Bonos dvarionys, veikiausiai kilę ne iš Palenkės. Apie jų karjerą išsamesnių žinių nėra. 1546–1548 m. Bransko vietininkas buvo anksčiau Bielsko vietininku buvęs Motiejus Levickis, taip pat išmanęs LDK teisę. Apie Tomą Ovianą žinių yra tik tiek, kad 1549–1554 m. jis buvo Bonos vietininkas Bransko ir Suražo dvaruose. Mikalojus Senkovskis šias pareigas ėjo 1555–1558 m. Taigi Bransko ir Suražo dvarus Bona suteikdavo laikyti vienam asmeniui, tačiau, kitaip nei turint dovinių valdų, Bielsko žemėje buvę turto objektai nebuvo kaupiami vienoje rankose – Bielsko seniūnas nelaikydavo Bransko ir Suražo dvarų.

1543 m. Bona su Vasilijumi Sanguška Kovelskiu įvykdė mainus ir įgijo Kovelį⁵⁴ Voluinės žemėje. Kovelio seniūnu nuo 1543 m. buvo Bagdonas Mikalojaitis Semaška, anksčiau tarnavęs Alberto Goštauto raštinėje⁵⁵. Semaškos buvo Bonos aplinkos žmonės, jos tarnybininkai Voluinėje. Vėliau ir jo brolis Petras tapo Kremenecio seniūnu. 1554 m. Bagdonas Mikalojaitis Semaška jau yra įvardijamas kaip valdovo maršalas, kartu su broliu Mikalojaus Radvilos pavedimu nagrinėję teismo bylą⁵⁶. 1549 m. Bagdoną Mikalojaitį Semašką Kovelje jau buvo pakeitęs Aleksandras Laštis. Jis buvo kilęs iš Bielsko bajorijos, šias pareigas ėjo 1549–1554 m., o prieš tai ėjo Bielsko pakamario pareigas⁵⁷. Kadangi Bonai priklausė ir Bielskas, galbūt jau buvo jos tarnybininkas. Nuo 1551 m. Kovelį ėmė administruoti Pranciškus Chvalčevskis, kurio brolis Stanislovas tuo metu buvo Kobryno seniūnu, bet jau netrukus tapo Pinsko, Klecko, Kobryno ir Davyd Horodoko seniūnu, Sielcų dvaro laikytoju. Taigi Kovelį Bonos pavedimu administravo ne atsitiktiniai asmenys, o patyrę tarnybininkai. Lyginant su kitomis žemės valdomis, Kovelis į Bonos rankas pateko gana vėlai, jau buvo susiformavę pagrindiniai Bonos žemėvaldos kompleksai LDK. Tai galėjo lemti faktą, kad seniūnais neretai tapdavo jau Bonos tarnyboje „pasireiškusių“ bajorų giminių atstovai.

⁵³ SIEDLECKI, Jan. Działalność królowej Bony w Brańsku w latach 1533-1556 i fundacja szpitala. *Przegląd Historyczny*, 1988, t. 79, nr. 2, s. 221.

⁵⁴ *Lietuvos Metrika* (1540–1543). 12-oji teismų bylų knyga: (XVI a. pabaigos kopija). Parengė I. Valikonytė ir kiti. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2007, Nr. 260.

⁵⁵ *Lietuvos Metrika* (1533–1535). 8-oji teismų bylų knyga: (XVI a. pabaigos kopija). Parengė I. Valikonytė ir kiti. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1999, Nr. 190.

⁵⁶ 1554 m. teismo byla, kurią Vilniaus vaivados Mikalojaus Radvilos nurodymu bylą nagrinėja Bogdanas Michailovičius Semaška, valdovo maršalas, ir Petras Michailovičius Semaška, Kremenecio seniūnas. *LMAVB RS. Rankraščių kolekcija*, b. 2, f. 16, ap. 71, l. 38–38v.

⁵⁷ *Herbarz Polski*. Warszawa: Gebethner i Wolff, 1912, cz. 1, t. 15, s. 212.

Nemaža dalis Bonos žemėvaldos telkėsi ir aplink Kremenečį. Bona į savo žemėvaldos kompleksą 1536 m. įtraukė didelę Kremencio valdą su pilimi, miestu, dvarais ir kitais priklausiniais. Ji šią valdą iš buvusio Vilniaus vyskupo Jono iš Lietuvos kunigaikščių nupirko – tokį pirkimą patvirtino Žygimantas Senasis⁵⁸. Tuo pat metu Bona ėmė supirkinėti dvarus aplink Lucką, bet netrukus ji jau pakeitė strategiją ir ėmė supirkinėti dvarus ir aplink Kremenečį, o XVI a. 5 deš. išmainė dvarus Lucko paviete į valdas šalia Kremencio, argumentuodama tuo, kad jos buvo pernelyg nutolusios nuo kitų jos valdytų teritorijų⁵⁹.

1536–1538 m. Bonos Kremencio seniūnu buvo Voluinės žemionis⁶⁰ Dachna Vasiljevičius, nuo 1533 m. ėjęs Lucko pilies raktininko, pilininko ir tiltininko pareigas⁶¹. Kadangi Bona turėjo nuosavybės ir Lucke, greičiausiai D. Vasiljevičių jau pažinojo. Jis buvo patyręs tarnybininkas, anksčiau tarnavęs Konstantinui Ostrogiškiui. Kremencio seniūnu jis tarnavo iki savo mirties – 1539 m. jį pakeitė Stanislovas Chvalčevskis. Pastarasis nuo 1529 m. buvo Lenkijos pasiuntinys pas imperatorių Karolį V⁶², o baigęs diplomatinę karjerą perėjo tarnauti Bonai Kremenece. Vėliau, kaip jau minėta, sutelkė savo rankose Bonos dovinų valdų kompleksą (išskyrus Rogačiovo pilį), o Kremencio seniūnu 1545 m. Bona paskyrė valdovo dvarionį Ščasną Gerciką⁶³. 1548 m. jam tapus Žygimanto Augusto maršalka, raštininku ir Tikocino seniūnu, jį pakeitė Jonas Boguševičius Bogovitinavičius, kilęs iš Voluinės bajorijos⁶⁴. Pastarąjį 1550 m., greičiausiai jam mirus, pakeitė Jurgio Radvilos raštininkas, nuo 1541 m. buvęs Voluinės vėliavininku, Petras Mikalojaitis Semaška. Jo brolis Bagdonas nuo 1543 m. buvo Bonos seniūnu Kovelyje, be to, dar 1536 m. Bona su abiem broliais ir jų motina bylinėjosi dėl nuosavybės Lucke⁶⁵. Semaškos buvo Voluinės žemionys⁶⁶. Taigi, dauguma Bonos seniūnų Kremenece buvo kilę iš Voluinės, patyrę ir patikimi asmenys, anksčiau jau tarnavę Bonai, valdovui ar LDK didikams.

⁵⁸ 1536 06 30. Ldk Žygimanto Senojo raštas, kuriuo patvirtina savo žmonos, karalienės Bonos, nuosavybės teises į dvarus ir kaimus Kremencio paviete, kuriuos ji pirkė iš Poznanės vyskupo Jono. *LMAVB RS. Pergamentai rusų kalba*, f. 2, ap. 12, pgl. *Pergamentų katalogas*, p. 159.

⁵⁹ *LM. Užr.* 32, Nr. 39.

⁶⁰ *Herbarz polski Kaspra Niesieckiego S. J., powiększony dodatkami z późniejszych autorów, rękopismów, dowodów urzędowych i wydany przez Jana Nep. Bobrowicza*. T. 9. Lipsk: Breitkopf i Haertel, 1842, s. 245.

⁶¹ *Poczet rodów*, s. 41–42.

⁶² РОСИЕЧА, Władysław. *Op. cit.*, p. 193.

⁶³ *Лм. Книга* 561, s. 193.

⁶⁴ HALECKI, Oskar. Bohowitynowicz Bohusz Michal. *Polski słownik biograficzny*. T. 3. Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1937, s. 226–227.

⁶⁵ *LM. Užr.* 19, Nr. 214

⁶⁶ *Poczet rodów*, s. 311.

Gardino seniūnijos ir pavieto dvarų valdymas. Gardino dvarų tvarkytojai

Gardino seniūnija buvo itin svarbi Bonos žemėvaldos dalis, vienas iš centrų. Joje buvo gausu dvarų, kuriuos administruoti buvo sudėtinga. Kalbant apie Gardino seniūnijos ir pavieto dvarų valdymą susiduriama su bene gausiausiu kiekiu asmenų. Yra žinoma, kad 1536 m. valdovo leidimu Bona išpirko Gardino seniūniją iš Jurgio Radvilos, tačiau jis ir toliau, t. y. iki savo mirties 1541 m., ėjo Gardino seniūno pareigas. Nuo pat pradžių Gardino pilyje Bona turėjo savo vietininką. Iš 1536 m. dokumento galima spręsti, kad Bonos vietininku Gardino pilyje, Gardino seniūniją dar valdant Jurgiui Radvilai, buvo jos dvarionis Vaitiekus Trebskis. Bona V. Trebskiui rašė, kad šis paleistų Gardino pilyje laikomus keliuočius ir tarnus, kuriuos valdovas priteisė Gardino seniūnui J. Radvilai⁶⁷. Taigi iš šio rašto matyti, kad 1536 m. Bona jau davė nurodymus savo urėdui Gardino pilyje, o iš laiško konteksto galima spręsti, kad pilis jau priklausė Bonai⁶⁸. V. Trebskis, anot W. Pociechos, buvo lenkas⁶⁹, manytina, galėjo būti kilęs iš Palenkės. Apie jo karjerą nėra daug žinių, tačiau žinoma, kad jis nebuvo naujas žmogus Bonos aplinkoje, buvo vienas iš nuolatinų komisarų, Žygimanto Senojo paskirtų nagrinėti 1536–1537 m. vykusius ir užsitęsčius Bonai priklausiusių Gardino pavieto Skidliaus, Mostų ir Dubno dvarų gyventojų ginčus su Mikalojaus Paco Rožankos ir Miklovščiznos dvarų gyventojais⁷⁰, įvardijamas kaip Bonos dvarionis.

1541 m. Bonos vietininku Gardino pilyje tapo Vaitiekus Griškaitis Kimbaras, kuris šias pareigas ėjo iki 1551 m. Kimbarai buvo bajorai, kilę iš Smolensko⁷¹, tačiau ėjo įvairias pareigas Vilniaus vaivadijoje. Prieš tapdamas Bonos vietininku, V. Kimbaras tarnavo Vilniaus vaivada Albertui Goštautui, buvo jo vietininku Vilniuje, 1540 m. įvardijamas kaip Vilniaus vaivadijos tvarkytojas (*spravca*)⁷². Vaitiekaus Griškaičio Kimbaro tėvas Griška Kimbaras taip pat buvo A. Goštauto žmogus, ėjęs vietininko Vilniuje pareigas⁷³. Įdomu tai, kad 1552 m. Bonos vietininku Gardino pilyje paskirtas Levas Michailovičius

⁶⁷ 1536 06 15. Bonos Sforzos raštas jos dvarionii Vaitiekui Trebskiui, kuriuo liepiama grąžinti Jurgiui Mikalojaičiui Radvilai valdovo jam priteistus Gardino valsčiaus žmones. *LMAVB RS. Rankraščių kolekcija*, b. 2, f. 16, ap. 22, l. 73.

⁶⁸ Ten pat.

⁶⁹ POCIECHA, Władysław. *Op. cit.*, s. 142.

⁷⁰ 1537 06 25. Ldk Žygimanto Senojo raštas komisarams, paskirtiems nagrinėti bylą tarp Bonos Mostų, Skidliaus ir Dubno bei Mikalojaus Paco Rožankos ir Milkovščiznos dvarų pavaldinių, įrašytas Augusto III dokumente. Ten pat, l. 71–71v.

⁷¹ *Poczet rodów*, s. 124.

⁷² 1540 m. raštas, kuriuo Trakų pavieto bajoras Predslavas Daugirdas (Daugirdavičius) Vaitiekui Kimbarui užstatė tris valstiečius: Toleiką, buvusį tijūną, ir kitus bei jų turtą. *LMAVB RS. Povilo Karazijos fondas*, f. 264, ap. 913.

⁷³ KIAUPIENĖ, Jūratė. *Mes, Lietuva: Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bajorija XVI a.: (viešasis ir privatus gyvenimas)*. Vilnius: Kronta, 2003, p. 153.

irgi buvo A. Goštauto žmogus – tarnavo jam Rokantiškių pilyje⁷⁴, o dar anksčiau, XVI a. 3 deš., jis tarnavo Slucko kunigaikščiui, įvardijamas kaip jo urėdas Aukštadvaryje⁷⁵. Apie L. Michailovičiaus kilmę nėra žinių, tačiau žinoma, kad jo nuosavybė telkėsi Trakų paviete, XVI a. 5 deš. čia jis intensyviai supirkinėjo ir kitais būdais įsigijo nemažai žemės⁷⁶. 1552 m. paskyrimas Bonos vietininku Gardino pilyje nėra atsitiktinis. Jau daugiau nei dešimtmetį L. Michailovičius valdė Gardino pavietui priklausiusius Skidliaus ir Krynų dvarus⁷⁷. Taigi vietininkais Gardino pilyje Bona taip pat rinkosi patikimus asmenis, turėjusius administravimo patirties. V. Trebskis, kaip Bonos dvarionis, atlikdavęs pasiuntinio funkcijas, greičiausiai buvo susipažinęs su Bonos valdoma teritorija, o tai, kad jis buvo paties valdovo paskirtas komisaru išties svarbioje Bonos ir Mikalojaus Paco byloje, rodo jo patikimumą ir patyrimą. Tiek V. Griškaitis Kimbaras, tiek ir L. Michailovičius savo veikla buvo susiję su Lietuvos branduolio žemėmis, abu prieš tai buvo A. Goštauto tarnybininkai, taigi, patyrę administratoriai.

1537 m. Vaitiekus Trebskis įvardijamas ir kaip Bonos Gardino pavieto dvarų tvarkytojas (*снравца*)⁷⁸. Gardino pavieto dvarų valdymas skyrėsi nuo kitų kompleksų valdymo, nes niekur kitur Bonos valdose per visą aptariamąjį laikotarpį nesusidurta su dvarų tvarkytojais. Iš esmės tvarkytojas atliko visos didelės teritorijos, į kurią įėjo ir Gardino seniūnija su pilimi, ir Gardino pavieto dvarai bei kaimai, seniūno ir vyriausiojo administratoriaus funkcijas. Viena vertus, ši pareigybė galėjo atsirasti kaip priemonė Bonai įteisinti savo įtaką Gardine ir perimti iš J. Radvilos realius galios svertus Gardine, kita vertus, kadangi Bona iš karto perėmė nemažai Gardino paviete buvusių paskirų dvarų, kuriuos pavedė administruoti įvairiems asmenims, dvarų tvarkytojas galėjo atsirasti dėl to, kad reikėjo suvaldyti didelę ir gausią dvarų teritoriją.

Po J. Radvilos mirties Gardino seniūniją ir toliau valdė dvarų tvarkytojas, šalia jo veikė Bonos vietininkas Gardino pilyje, o aplinkinius dvarus laikė kiti Bonos asmeniškai paskirti asmenys, šaltiniuose įvardijami tiek vietininkais, tiek laikytojais.

⁷⁴ XVI a. I pusė. Trakų pavieto bajoro Tolvaišos Lauryno raštas Trakų vietininkui Jermagemui Gornostajui apie Šventės ir Vizonos ežerų bei eigulių dvaro priklausomumą jam ir Vilniaus vaivados Goštauto Rokantiškių urėdai Levui. *LMAVB RS. Povilo Karazijos fondas*, f. 264, ap. 911.

⁷⁵ XVI a. Semeliškių bajoro Chodkos Medvilos pakvitavimas, kad Slucko kunigaikščio urėdas Aukštadvaryje Levas [Michailovičius] atsilygino už Medvilos žemę, priskirtą prie jo Slucko valdų. *LMAVB RS. Povilo Karazijos fondas*, f. 264, ap. 827.

⁷⁶ 1544 m. Martynas Ganusovičius Levui Michailovičiui, Krynų ir Skidliaus administratoriui, pardavė Dubės lauką, pievą ir mišką (Semeliškių apyl.). *LMAVB RS. Povilo Karazijos fondas*, f. 264, ap. 832; 1542 m. Bonos vietininko Skidliuje ir Krynose Levo Michailovičiaus byla su Kotryna Augustinavičiene ir jos sūnumis dėl Vizonos ežero. *LMAVB RS. Povilo Karazijos fondas*, f. 264, ap. 179; 912 ir kt.

⁷⁷ 1540 m. Trakų pavieto bajorai Laurynas Kodka ir Vaitiekus Medvilos Skidliaus ir Krynų valdytojui Levui Michailovičiui (Bonos urėdas) užstatė Eigulių dvarą. *LMAVB RS. Povilo Karazijos fondas*, f. 264, ap. 912.

⁷⁸ 1537 06. Mikalojaus Paco raštas, kuriuo įsipareigoja bylos komisarų nustatytu laiku stoti prieš teismą byloje dėl Bonos Mostų ir Skidliaus dvarų bei Paco Rožankos ir Milkovščiznos dvarų žemių. *LVIA*, f. 389, ap. LM, b. 21, l. 159v.

1545 m. Gardino dvarų tvarkytojo pareigas jau ėjo Novy Dvoro vietininkas Andrejus Nepreckis⁷⁹, kilęs iš Palenkės⁸⁰. Anksčiau A. Nepreckis buvo Bonos vietininku Bielske⁸¹, 1540 m. buvo Bielsko tvarkytoju⁸². Įdomu tai, kad 1548–1549 m. Bonos Gardino dvarų administratoriaus pareigos priskiriamos tiek A. Nepreckiui, tiek kitam pareigūnui – Sebastijonui Dybovskiiui. Pavyzdžiui, 1548 m. Gardino dvarų tvarkytoju įvardijamas S. Dybovskis⁸³, o 1549 m. – vėl A. Nepreckis⁸⁴. 1550 m. pastarasis nurodomas kaip valakų matavimų tvarkytojas Gardine⁸⁵, t. y. vartojamas tas pats *справца* terminas.

Tačiau jei kuri laiką du asmenys ir ėjo tas pačias pareigas, tai truko neilgai. XVI a. 6 deš. išlieka tik vienas Gardino dvarų tvarkytojas – lenkas Sebastijonas Dybovskis. Dybovskių giminė buvo kilusi iš Lenčicos pavieto. XVI a. 6 deš. S. Dybovskis buvo vienas aktyviausiai veikusių Bonos pareigūnų. Jis, anot istoriko W. Pociechos, karjerą pradėjo Bonos dvare⁸⁶. S. Dybovskis ėjo ir Novy Dvoro (kaip prieš tai ir A. Nepreckis) vietininko, ir Bonos raštininko pareigas⁸⁷. Apskritai S. Dybovskis, tiek tarnaudamas Bonai, tiek vėliau ir Žygimantui Augustui, buvo gana universalus pareigūnas. Eidamas dvarų tvarkytojo pareigas jis buvo ir pasiuntinys, ir komisaras teismų bylose, ir matininkas, revizorius, ir raštininkas. Be viso to, jis buvo ir Bonos informatorius, pranešdavęs apie tai, kas vyksta jo administruojamoje teritorijoje.

A. Nepreckis įgijo patirties būdamas Bielsko seniūnu, taigi nebuvo „naujas žmogus“ Bonos tarnyboje. Apie S. Dybovskio karjerą, prieš jam pradendant tarnauti Bonai, nieko nežinome. Gali būti, kad tai buvo tik jo karjeros pradžia, nes jau Žygimanto Augusto laikais S. Dybovskis aktyviai darbavosi kaip patyręs matininkas ir Žygimanto Augusto dvarų tvarkytojas. Jo karjera, atrodo, prasidėjo tik apie 1548 m., kai vienu metu jis tapo Bonos raštininku, vietininku Novy Dvore ir ėmė figūruoti kaip Gardino dvarų tvarkytojas, keliavo kaip Bonos pasiuntinys vykdydamas įvairius jos pavedimus. Gali būti, kad S. Dybovskio karjeros pradžia įtakos turėjo faktas, jog jis buvo Bonos vietininko Rogačiove Povilo Popelžinskio žentas⁸⁸. P. Popelžinskis, prieš tapdamas Bonos vietininku, tarnavo ir jos dovinės valdas administravusiam Jonui Mikalojaičiui Chorevičiui. S. Dy-

⁷⁹ *Lietuvos Metrika* (1548–1549). Užrašymų knyga Nr. 32. Parengė A. Blanutsa, D. Vashchuk, D. Antanavičius, E. Deveikytė. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2012 (toliau – *LM*. Užr. 32), Nr. 54.

⁸⁰ *Poczet rodów*, s. 212.

⁸¹ 1555 02 30. Bonos Sforzos raštas jos tuometiniam vietininkui Bielske Petruui Koninskiui dėl vietinio gyventojų Jono Gortopolocho skundo. *L VIA*, f. 389, ap. *LM*, b. 36, (toliau – *LM-36*), l. 49.

⁸² 1540 m. Ldk Žygimanto Senojo raštas, kuriuo Afanasijienei Terechavičienei ir jos vaikams priteisiamos jų žemės Loknicoje. *L VIA*, f. 389, ap. *LM*, b. 24, l. 37v–40.

⁸³ Ten pat.

⁸⁴ *LM*. Užr. 32, Nr. 54.

⁸⁵ 1550 06 14. Bonos Sforzos raštas, kuriuo Gardino žemioniumi Povilui Valavičiui patvirtinama žemė su priklausiniais. *L VIA*, f. 389, ap. *LM*, b. 33 (toliau – *LM-33*), l. 31.

⁸⁶ POCIECHA, Władysław. Dybowski Sebastian. In: *Polski słownik biograficzny*. T. 6. Wrocław: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1948 (toliau – POCIECHA, Władysław. Dybowski Sebastian), s. 43–44.

⁸⁷ *LM*. Užr. 32, Nr. 14.

⁸⁸ 1554 08 02. Bonos raštas Stanislovui Chvalčevskiiui ir Pranciškui Dobrineckiiui dėl ginčo tarp Liubkos Povilienės Popelžinskienės ir jos žento Sebastijono Dybovskio užglaistymo. *L VIA*, *LM-36*, l. 29–30.

bovskio karjerą galima laikyti tam tikra išimtimi Bonai tarnavusių asmenų kontekste, kadangi Bona iš esmės rinkosi patyrusius tarnybininkus ar kitaip pasižymėjusius asmenis, kuriems tarnyba Bonai nebuvo pirmasis karjeros laiptelis. Be to, S. Dybovskis, regis, buvo jaunas ir neturėjo daug patirties, apie jo karjerą iki 1548 m. apskritai nieko nežinome, įdomu ir tai, kad jam buvo patikėta suvaldyti gausiausią dvarų Gardino seniūniją, o dvarų tvarkytojas turėjo atlikti itin daug funkcijų – mažai patirties turėjusiam asmeniui tai padaryti turėjo būti sudėtinga.

Dvarų tvarkytojas keliaudavo po visą Gardino pavietį ir kontroliuodavo vietinių administratorių veiklą, perduodavo Bonai vietinių gyventojų skundus apie pareigūnų veiklą, spręsdavo iškilusias problemas, perimdavo dvarų finansų valdymą, kontroliuodavo mokesčių surinkimo ir valdovės išdą sistemą. 1549 m. S. Dybovskis, nors konkrečiame dokumente dar neįvardijamas kaip dvarų tvarkytojas, tačiau jau minimas kaip tarpininkas tarp Bonos ir jos dvarų, tvarko finansinius reikalus: pinigus ir valdovės išdą buvo pavesta perduoti per S. Dybovskį⁸⁹. 1548 m. jis, kaip Bonos dvarionis, tarpininkavo Andrejui Poniatovskiui išperkant iš Václovo Oseckio Kremenecio vaitystę ir perduodant sumokėtus pinigus⁹⁰. Tiek Sebastijono Dybovskio, tiek Andrejaus Nepreckio svarbi pareigų dalis buvo valakų matavimai. Jie nuolat keliavo po Bonos dvarus ir su pagalbininkais atliko valakų matavimo revizijos darbus. 1551 m. S. Dybovskis kartu su Bartalomėjumi Brudnickiu buvo Rogačiovo valdos revizoriumi⁹¹. Po valdovės išvykimo S. Dybovskis ir toliau ėjo šias pareigas, taip pat kartu su Laurynu Vaina nuo 1558 m. atliko reviziją ir surašė Gardino dvarus Valakų reformos metu⁹². Gardino seniūnijos dvarų tvarkytojo pareigybė išliko ir Žygimanto Augusto valdymo laikotarpiu.

Gardino paviete buvo gausu dvarų, kurie dažniausiai buvo valdomi kompleksiskai, t. y. vienas asmuo valdydavo keletą dvarų. Ilgainiui vis daugiau dvarų atsidurdavo vieno asmens rankose. Skidliaus ir Krynų dvarai Gardino paviete turėjo bendrą vietininką. Šiuos dvarus Bona perėmė iš J. Radvilos, o 1537 m. čia jau tikrai veikė jos vietininkas Bagdonas Grinkaitis Valavičius, buvęs ir Gardino arklidininku bei vaikiu. Rusėniškos kilmės Valavičių giminė buvo kilusi iš Gardino⁹³. Po Bagdono Grinkaičio Valavičiaus mirties 1539 m. Bonos vietininku tapo jo sūnus Jonas Bagdonaitis Valavičius. Pastarojo brolis Eustachas (Ostafijus) prisidėjo prie Bonos valakų matavimo darbų⁹⁴. Jis taip pat buvo Vilniaus vaivados Jono Glebavičiaus raštininku, o J. Glebavičius buvo Bonos ištikimas šalininkas. Visų aptariamojo laikotarpio Valavičių giminės atstovų karjera ir valdos buvo glaudžiai susijusios su Gardino pavietu, kur buvo daug Bonos nuosavybės.

⁸⁹ LM. Užr. 32, Nr. 54.

⁹⁰ Ten pat, Nr. 31.

⁹¹ POCIECHA, Władysław. Dybowski Sebastian, s. 43–44.

⁹² Ten pat.

⁹³ RAGAUSKIENĖ, Raimonda. Valavičiai. Iš: *Lietuvos didikai: enciklopedinis žinynas*. Kaunas: Šviesa, 2011 (toliau – RAGAUSKIENĖ, Raimonda. Valavičiai), p. 212.

⁹⁴ ГАЛЕНЧАНКА, Георгии. Астафій Валовіч (1520—1587). Iš: *Славутыя імёны Бацькаўшчыны: Зборнік*. Т. 1. Мінск: Беларускі фонд культуры, 2000, с. 28.

Galbūt todėl ne vienas Valavičius tarnavo Bonai, o Valavičių giminės atstovai užėmė ir svarbias pareigybes. Bagdonas Valavičius buvo ir Gardino arklidininku bei vaiskiu, Jonas Valavičius buvo taip pat ir Trakų arklidininku. Eustachas (Ostafijus) Valavičius, lyginant su broliais, padarė įspūdingiausią karjerą, tai leido jam patekti į uždara LDK elitą⁹⁵. E. Valavičiaus karjeros viršūnė buvo pasiekta Žygimanto Augusto valdymo laikais. Taigi pirmieji asmenys, kurie laikė Bonos dvarus Skidliaus ir Krynų Gardine, savo kilme ir karjera buvo susiję su šiuo pavietu.

Maždaug 1546–1550 m. šiuos dvarus valdė Levas Michailovičius, vėliau tapęs Bonos vietininku Gardino pilyje. Skidliaus ir Krynų dvaruose tuo metu vietininku buvo Mikalojus Novickis, minima, kad jis šias pareigas ėjo jau 1549 m.⁹⁶ M. Novickis buvo valdovo dvarionis, atlikdavęs ir teisinius pavedimus. 1536 m. valdovas sprendė bylą, kurioje Mikalojus Pacas kaltino A. Novickį netinkamai atlikus diečkaus pareigas⁹⁷. 1536 m. vykstant Bonos konfliktui su Jurgiu Radvila dėl Žoroslavo dvaro ir jo priklausinių – dėl Šv. Spaso cerkvės, tiltų per Katros upę bei perkėlos (перевоз) per Nemuną – valdovas jį keletą kartų siuntė į šias teritorijas spręsti kilusių ginčų⁹⁸. Taigi M. Novickis jau buvo gerai susipažinęs su Skidliaus ir Krynų dvarų teritorija, kadangi jie buvo iš esmės toje pačioje vietoje, t. y. ant Katros upės kranto.

Gardino paviete Bonos vietininkai dar buvo Dubno, Mostų, Oziorsko, Novy Dvoro dvaruose. Jie taip pat buvo valdomi daugiau ar mažiau kompleksiskai, stengtasi juos paskirti vienam asmeniui. Mostų ir Dubno dvarus laikė Andrejus Nekšinskis, vėliau Aleksejus Pokrivnickis buvo lenkai, tačiau apie ankstesnę jų karjerą žinių neturime. Pastarasis laikė Mostų dvarą, o vėliau perėmė ir Dubno, Novy Dvoro, Oziorsko dvarus⁹⁹. Tomas Kaminskis prie šio komplekso prijungė dar ir Skidliaus dvarą, kuris iki tol buvo laikomas tik kartu su Krynų dvaru¹⁰⁰. T. Kaminskis taip pat buvo lenkiškos kilmės, tarnavo kaip Bonos pasiuntinys¹⁰¹. Jonas Viktorinas, 1555 m. buvęs Bonos vietininku Mostų, Dubno ir Skidliaus dvaruose, 1540 m. buvo įvardijamas ir kaip Bonos dvarionis, Žygimanto Senojo pasiūstas atlikti Lucko ir Vladimiro pilių reviziją¹⁰², ir kaip Bonos

⁹⁵ RAGAUSKIENĖ, Raimonda. Valavičiai, p. 215.

⁹⁶ *Poczet rodów*, s. 213.

⁹⁷ *Lietuvos Metrika (1535–1537)*. Užrašymų knyga Nr. 19. Parengė D. Vilimas. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2009 (toliau – LM. Užr. 19), p. 172–173.

⁹⁸ *Радзивилловские акты из собрания Российской национальной библиотеки: первая половина XVI в.* Parengė M. M. Кром. Москва–Варшава: Древлехранилище, 2002, с. 61–67.

⁹⁹ *Poczet rodów*, s. 251

¹⁰⁰ [1555 02]. Bonos raštas, kuriuo pranešama, kad velionis Mostų, Novy Dvoro, Skidliaus dvarų laikytojas Aleksejus Pokrivnickis liko jai už tuos dvarus skolingas, o skolą turi apmokėti jo palikuonys. LVIA, LM-36, l. 52v.

¹⁰¹ *Ревизия нуц у переходов*, с. 284

¹⁰² *Archiwum ksiąg Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie*. T. 4, 1535–1547. Sudarė B. Gorczak. Lwów: nakł. właściciela, 1890, s. 232.

pasiuntinys¹⁰³. Apie šių dvarų vietininkus turime palyginti nedaug žinių. Jie greičiausiai buvo kilę iš smulkiosios bajorijos, galbūt tarnavo dvarionimis.

Bonos valdos Žemaitijoje ir aplink Alytų: senosios LDK bajorijos atstovų ir giminaičių valdymas

Bonos rankose buvo valdų kompleksai Žemaitijoje ir aplink Alytų – daugumą šių valdų LDK didikai dovanojo Žygimantui Augustui ir Bonai, o kol Žygimantas Augustas buvo mažametis, jose tvarkėsi Bona. Apie 1544 m. kai kuriuos dvarus Žygimantas Augustas perėmė iš motinos, kai kurie jų liko Bonos dispozicijoje iki 1556 m. Perlojos ir Jurbarko dvarus Bonai 1530 m. suteikė Žygimantas Senasis ir Bona juos valdė iki 1556 m.

Žemės valdas Žemaitijoje Žygimantui Augustui ir Bonai testamentu užrašė Stanislovas Stanislovaitis Kęsgaila¹⁰⁴. Taip į Bonos valdų tinklą pateko Platelių valda su pilimi ir valsčiumi, į kurią įėjo Palanga, Kretinga ir Gargždai. 1533–1536 m. Bonos vietininku Plateliuose buvo Stanislovas Steckavičius¹⁰⁵, nuo 1530 m. ėjęs taip pat ir Bonai priklausiusio Jurbarko pilies tįjūno pareigas¹⁰⁶. Jis, anot E. Saviščevo, veikiausiai nebuvo vietinis, iš Žemaitijos kilęs bajoras¹⁰⁷. 1536 m. Platelius iš jo perėmė jau vietinis bajoras Jurgis Martynaitis Bilevičius. Bilevičių giminė tuo metu priklausė valdančiajam Žemaitijos elitui, jos atstovai ėjo svarbias pareigas regione¹⁰⁸, o ir pats Jurgis Bilevičius nuo 1543 m. ėjo Žemaičių seniūno pareigas, tiesa, neilgai – iki savo mirties 1544 m. Nors nežinome, kada Bona Platelius su jiems priklausiusiais dvarais perdavė Žygimantui Augustui, manytina, kad tai įvyko netrukus po J. Bilevičiaus mirties, nes 1546 m. čia jau veikė Žygimanto Augusto žmogus Jeronimas Chodkevičius. Taigi valdyti Platelius su priklausiusiais dvarais Bona rinkosi Žemaitiją pažinojusius asmenis.

Apie Jurbarko dvaro valdytojus turime nedaug žinių. Jau minėta, kad Stanislovas Steckavičius Bonos vietininku Jurbarke greičiausiai buvo iki savo mirties 1536 m., o 1536–1550 m. šias pareigas ėjo Jonas Kuncevičius, buvęs ir muitininku Kaune¹⁰⁹. Jis taip pat rūpinosi ir gyvenviečių steigimu Punios girios teritorijoje¹¹⁰. Kuncevičiai turbūt

¹⁰³ *Ревизия пуцц и переходов*, c. 220.

¹⁰⁴ *Lietuvos Metrika (1522–1529)*. Užrašymų knyga Nr. 12. Parengė D. Antanavičius, A. Baliulis. Vilnius: Žara, 2001, Nr. 638.

¹⁰⁵ *Архивъ Юго-Западной Россіи, издаваемый временною комиссіею для разбора древнихъ актовъ высочайше учрежденною при Киевскомъ Подольскомъ и Волынскомъ генералъ*. Киевъ: Университетской Типографіи, ч. 5, т. 1, 1869, c. 86.

¹⁰⁶ *Urządnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego*. T. 3 Księstwo Żmudzkie XV–XVIII wiek. Sudarė H. Lulewicz, red. Andrzej Rachuba. Warszawa: DiG, 2015, s. 63

¹⁰⁷ Saviščevas, Eugenijus. Influx of the “outside” nobility into samogitia in the 16th century. *Zapiski historyczne*, 2014, t. LXXIX, Zeszyt 4, s. 551.

¹⁰⁸ Saviščevas, Eugenijus. Bilevičių kilmė ir genealogija (XV–XVI a.). *Lituanistica*, 2001, t. 4 (48), p. 3–22.

¹⁰⁹ *Poczet rodów*, s. 163.

¹¹⁰ *LM*. Užr. 32, Nr. 1.

buvo kilę iš senosios LDK bajorijos, Jono Kuncevičiaus protėviai buvo tarnybininkais Trakuose¹¹¹, o Jonas Kuncevičius 1529 m. buvo Bonos dvarionis. Jis, galima sakyti, savo kilme ir karjera LDK branduolio žemėse atitiko Bonai Žemaitijoje tarnavusio asmens standartą. Apie 1550 m. Jurbarko vietininko pareigas perėmė Andrius Patrikovskis¹¹², o nuo 1555 m. – Martynas Podsendkovskis, ėjęs ir Trakų arklidininko pareigas¹¹³. Apie pastarųjų asmenų kilmę žinių nėra.

Bona valdė ir Merkinės, Punios, Daugų dvarus, taip pat Alytaus ir Nemunaičio dvarus. Visi jie buvo valdomi Jono Jonaičio Zaberezinskio, šis savo 1536 m. testamentu perdavė juos Žygimantui. Nors nėra tikslios datos, nurodoma, kad Jonas Jonaitis Zaberezinskis mirė apie 1538 m.¹¹⁴, tačiau jau 1537 m. šiuose dvaruose atsirado Bonos vietininkai. Prie šio dvarų komplekso buvo prijungtas ir Perlojos dvaras, kurį Bonai apie 1530 m. veikiausiai suteikė valdyti Žygimantas Senasis. 1530 m. čia jau veikė Bonos žmogus Leonas Dimitrevičius, apie kurio kilmę ir karjerą daugiau žinių nėra¹¹⁵. 1537 m. perėmus Jono Jonaičio Zaberezinskio dvarus tas pats asmuo tapo ir Bonos vietininku Dauguose. 1538 m. Perlojos ir Daugų dvarus laikė Valkavisko bajoras Bagdonas Daugirdavičius, 1517–1522 m. įvardijamas kaip valdovo dvarionis¹¹⁶. Neaišku, kiek laiko šis asmuo ėjo Bonos vietininko pareigas šiuose dvaruose, tačiau po jo dvarus perėmė Sebastijonas Šimkaitis Jundila, nuo 1537 m. jau administravęs Punios dvarą¹¹⁷. Jundilų giminė buvo kilusi iš Valkavisko pavieta, senosios LDK bajorijos¹¹⁸, prieš tarnaudamas Bonai 1538–1539 m. Sebastijonas buvo įvardijamas kaip Vilniaus vyskupo Pauliaus Alšėniškio dvariškis¹¹⁹. Taigi šie dvarai atsidūrė vieno asmens rankose.

Merkinės dvarą 1537 m. ėmė valdyti Sebastijono Šimkaitio Jundilos brolis Mikalojus, 1539 m. tapęs dar ir Gardino vaikiu bei arklidininku¹²⁰. Įdomu tai, kad ir jų brolis Vaitiekus buvo susijęs su Bona. Jis buvo paskirtas Užpalių ir Pienionių dvarų laikytoju, o paskiriant asmenis į šias pareigas paprastai įtakos turėjo ir Bona. 1541–1542 m. (dokumentas tiksliai nedatuotas) jis buvo paskirtas ir Valkininkų dvaro, kurį taip pat valdė

¹¹¹ *Poczet rodów*, s. 162.

¹¹² SAVIŠČEVAS, Eugenijus. *Žemaitijos savivalda ir valdžios elitas 1409–1566 metais*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010, p. 291

¹¹³ *Urządnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego*. T. 3. Księstwo Żmudzkie XV–XVIII wiek. Sudarė H. Lulewicz, red. Andrzej Rachuba. Warszawa: DiG, 2015, s. 63.

¹¹⁴ URMANSKI, Antoni. Jan Janowicz Zabrzeziński, potomek Rymowida. In: *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej: Polska – Litwa: stare i nowe problemy / Lietuva – Lenkija: senos ir naujos problemos*. Sudarė M. Filipowicz, R. Kamuntavičius. Lublin, 2015, t. 13, Nr. 3, s. 51–67.

¹¹⁵ *Województwo Trockie XIV–XVIII wiek, Urządnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego*. T. 2. Sudarė H. Lulewicz et. al., red. A. Rachuba. Warszawa: DiG, 2009 (toliau – *Województwo Trockie*), s. 82.

¹¹⁶ *Poczet rodów*, s. 17.

¹¹⁷ *Województwo Trockie*, s. 74.

¹¹⁸ RAGAUSKIENĖ, Raimonda. XVI a. Vilniaus pilininkai: kolektyvinis portretas. *Lietuvos pilys*, 2010, Nr. 5 (toliau – RAGAUSKIENĖ, Raimonda. XVI a. Vilniaus pilininkai), p. 132.

¹¹⁹ ŠEDVYDIS, Laurynas. Lucko (1507–1536) ir Vilniaus (1536–1555) vyskupo Pauliaus Alšėniškio dvaras: dvarioniai ir tarnybiniai bajorai. *Darbai ir dienos*, 2015, Nr. 64, p. 25.

¹²⁰ *Poczet rodów*, s. 113.

Bona, laikytoju nušalinus Andrių Mackevičių¹²¹. 1541–1543 m. Vaitiekus Šimkaitis Jundila buvo Vilniaus pilininku¹²².

Alytaus ir Nemunaičio dvarus laikė vienas asmuo, 1537 m. juos ėmė valdyti Povilas Šimkaitis Giedraitis¹²³. Jis buvo kilęs iš senosios LDK bajorijos, greičiausiai giminiavosi su kunigaikščiais Giedraičiais¹²⁴. Jis jau ir anksčiau buvo Bonos tarnybininku, 1535–1536 m. buvo Bielsko paseniūniu, vietininku Šerešovo dvare¹²⁵. Povilas Šimkaitis Giedraitis 1545–1547 m. ėjo Vilniaus pilininko ir tijūno pareigas po Vaitiekaus Šimkaičio Jundilos¹²⁶. Motiejus Baltramiejaitis Giedraitis taip pat buvo kilęs iš tos pačios Giedraičių giminės ir buvo Bonos Maišiagalos dvaro vietininku. Neaišku, kokiais konkrečiais giminystės ryšiais jis buvo susijęs su Povilu Šimkaičiu Giedraičiu, nors gyveno ir veikė tuo pačiu metu.

Taigi nors apie Leono Dimitrevičiaus kilmę ir ankstesnę karjerą žinių neturime, visi kiti asmenys, ilgiau ar trumpiau valdę Perlojos, Punios, Daugų, Merkinės, Alytaus ir Nemunaičio dvarus, buvo kilę iš senosios LDK bajorijos. Iš turimų žinių apie šių asmenų karjerą matyti, kad jie anksčiau buvo įvardijami dvarionimis (Žygimanto Senojo, Pauliaus Alšėniškio). Nėra žinių, kad prieš tapdami Bonos vietininkais jie būtų turėję kokių nors pareigų šiame regione. Šios teritorijos valdymas išsiskyrė ir tuo, kad kai kurie vietininkai buvo tarpusavyje susigiminiavę (Jundilos, Giedraičiai).

Išvados

Bonos Sforzos žemės valdos Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje buvo valdomos kompleksiskai, vienas asmuo savo rankose galėjo sutelkti ne vieną turto objektą. Dovinės valdas stengtasi sutelkti vieno asmens rankose, tačiau tai pavyko padaryti tik iš dalies XVI a. 6 deš. Administruojant Gardino pilį ir pavietą buvo sukurta valdymo sistema, leidusi pavieto dvarus suteikti paskiriems laikytojams, bet kontrolę sutelkti vieno asmens rankose: Gardino pilyje buvusį Bonos vietininką ir aplinkinius Gardino pavieto dvarus administravusius asmenis kontroliavo Gardino dvarų tvarkytojas, kuris minimas maždaug nuo 1548 m. Gardino dvarų tvarkytojas atliko teritorijos seniūno, pasiuntinio, kontrolieriaus funkcijas, buvo Bonos informatorius, atsakingas ir už dvarų finansinius reikalus. Žemaitijoje ir aplink Alytų taip pat matomas tam tikras dvarų valdymo kompleksiskumas, telkiant juos vienose arba kelių asmenų rankose.

Bona stengėsi rinktis arba vietinės kilmės, arba gerai valdomą teritoriją pažinojusius žmones, ne atsitiktinius, o jau žinomus, savus, valdovo ar buvusius LDK didikų dvarionis, vi-

¹²¹ *Метрыка Вялікага Княства Літоўскага* (1522–1552). Кніга запісаіў 28 (копія канца XVI ст.). Parengė В. Мянжынскі, У. Свяжынскі. Мінск: ATHENÆUM, 2000, № 13.

¹²² RAGAUSKIENĖ, Raimonda. XVI a. Vilniaus pilininkai, p. 131.

¹²³ *Województwo Trockie*, s. 75.

¹²⁴ RAGAUSKIENĖ, Raimonda. XVI a. Vilniaus pilininkai, p. 132.

¹²⁵ *Poczet rodów*, s. 61.

¹²⁶ RAGAUSKIENĖ, Raimonda. XVI a. Vilniaus pilininkai, p. 131; *Poczet rodów*, s. 61.

dutinės bajorijos atstovus. Dovinėse valdose vietinės administracijos pareigūnai greičiausiai buvo jau nebejauni asmenys, kuriems tarnyba Bonai buvo nebe pirmas, o veikiausiai paskutinis laiptelis karjeroje. Jie nebuvo kilme ar ankstesne karjera susiję su valdoma teritorija. Bielsko žemėje (Palenkėje) ir dvaruose besitvarkę asmenys buvo daugiausia vietinės kilmės arba kilę iš netolimų žemių, vidutinės bajorijos atstovai, patyrę tarnautojai, gerai išmanę ir LDK teisę. Gardino pilyje vietininkais buvo asmenys, kurių asmeninė žemėvalda ir karjera buvo susijusios su Trakų ir Vilniaus pavietais, tarnyba valdovui ir Vilniaus vaivada Albertui Goštautui. Gardino pavieto dvarus laikė aplinkines žemes gerai pažinoję asmenys, kilme ir karjera susiję su Gardinu. Kremenece seniūnavo su Voluinės žeme glaudžiai kilme ar karjera susiję žmonės, Bonos dvarus Žemaitijoje ir aplink Alytų valdė daugiausia senosios LDK bajorijos atstovai, neretai tarpusavyje susiję giminystės ryšiais. Dauguma Bonai tarnavusių asmenų buvo kilę iš LDK arba jų protėviai čia įleido šaknis, darė karjerą ir įgijo žemėvaldos, todėl juos galima laikyti kilusiais iš LDK. Šalia vietinės kilmės asmenų Bona į žemėvaldos administravimo sistemą įtraukė ir lenkus. Jie valdė tiek pavienius dvarus, tiek ir stambesnius žemėvaldos kompleksus. Pastebėtina, kad neabejotinai lenkiškos kilmės asmenims (Chvalčevskiiui, Dybovskiiui) Bona XVI a. 4–6 deš. buvo patikėjusi administruoti svarbius žemėvaldos kompleksus, atlikti svarbias administracines funkcijas.

Archyviniai šaltiniai

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius (*LMAVB RS*)

LMAVB RS. Rankraščių kolekcija, b. 2, f. 16, ap.15.

LMAVB RS. Rankraščių kolekcija, b. 2, f. 16, ap. 22.

LMAVB RS. Rankraščių kolekcija, b. 2, f. 16, ap. 23.

LMAVB RS. Rankraščių kolekcija, b. 2, f. 16, ap. 71.

LMAVB RS. Povilo Karazijos fondas, f. 264, ap. 179.

LMAVB RS. Povilo Karazijos fondas, f. 264, ap. 827.

LMAVB RS. Povilo Karazijos fondas, f. 264, ap. 832.

LMAVB RS. Povilo Karazijos fondas, f. 264, ap. 911.

LMAVB RS. Povilo Karazijos fondas, f. 264, ap. 912.

LMAVB RS. Povilo Karazijos fondas, f. 264, ap. 913.

Lietuvos valstybės istorijos archyvas (*LVIA*)

LVIA, f. 389, ap. LM, b. 18.

LVIA, f. 389, ap. LM, b. 21.

LVIA, f. 389, ap. LM, b. 24.

LVIA, f. 389, ap. LM, b. 33.

LVIA, f. 389, ap. LM, b. 36.

Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius. Inventoriai f. 4-(A761)28582.

Šaltiniai ir literatūra

1. *Archiwum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie*. T. 4, 1535–1547. Sudarę B. Gorczak. Lwów: nakł. właściciela, 1890.
2. *Lietuvos Metrika* (1535–1537). Užrašymų knyga Nr. 19. Parengė D. Vilimas. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2009, p. 172–173.
3. *Lietuvos Metrika* (1536–1539). Užrašymų knyga Nr. 20. Parengė R. Ragauskienė, D. Antanavičius. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2009.
4. *Lietuvos Metrika* (1387–1546). Užrašymų knyga Nr. 25. Parengė D. Antanavičius, A. Baliulis. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998.
5. *Lietuvos Metrika* (1548–1549). Užrašymų knyga Nr. 32. Parengė A. Blanutsa, D. Vashchuk, D. Antanavičius, E. Deveikytė. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2012.
6. *Lietuvos Metrika* (1522–1530). 4-oji teismų bylų knyga (XVI a. pabaigos kopija). Parengė S. Lazutka ir kiti. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1997.
7. *Lietuvos Metrika* (1533–1535). 8-oji teismų bylų knyga (XVI a. pabaigos kopija). Parengė I. Valikonytė ir kiti. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1999.
8. *Lietuvos Metrika* (1540–1543). 12-oji teismų bylų knyga (XVI a. pabaigos kopija). Parengė I. Valikonytė ir kiti. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2007.
9. *Архивъ Юго-Западной Россіи, издаваемый временною комиссіею для разбора древнихъ актовъ высочайше учрежденною при Киевскомъ Подольскомъ и Волынскомъ генераль*. Киевъ: Университетская типографія, ч. 5, т. 1, 1869.
10. *Литовська метрика*. Книга 561: Ревізія українських замків 1545 року. Parengė В. Кравченко. Київ, 2005.
11. *Радзивилловские акты из собрания Российской национальной библиотеки: первая половина XVI в.* Parengė М. М. Кром. Москва–Варшава: Древлехранилище, 2002.
12. *Ревизия пущ и переходов звериных в бывшем Великом Княжестве Литовском [1554, 1559]*. Вильна: Типография Губернского правления, 1867.
13. BONIECKI, Adam. *Herbarz Polski: wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*. Warszawa: Gebethner i Wolff, 1904, cz. 1, t. 7.
14. BONIECKI, Adam. *Herbarz Polski: wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*. Warszawa: Gebethner i Wolff, 1907, cz. 1, t. 10.
15. BONIECKI, Adam. *Herbarz Polski: wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*. Warszawa: Gebethner i Wolff, 1908, cz. 1, t. 11.
16. BONIECKI, Adam. *Herbarz Polski: wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*. Warszawa: Gebethner i Wolff, 1909, cz. 1, t. 13.
17. BONIECKI, Adam. *Herbarz Polski: wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*. Warszawa: Gebethner i Wolff, 1911, cz. 1, t. 14.
18. BONIECKI, Adam. *Herbarz Polski: wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*. Warszawa: Gebethner i Wolff, 1912, cz. 1, t. 15.

19. BONIECKI, Adam. *Poczet rodów w Wielkim Księstwie Litewskim w XV i XVI wieku*. Warszawa: J. Berger, 1887.
20. HALECKI, Oskar. Bohowitynowicz Bohusz Michal. In: *Polski słownik biograficzny*. T. 3. Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1937.
21. HARDZIEJEU, Jury. W kwestii stratygrafii społecznej Grodna w pierwszej połowie XVI w. In: *Białoruskie Zeszyty Historyczne, Беларускі гістарычны зборнік*. T. 16, Беласток: Białoruskie Towarzystwo Historyczne, 2001, s. 26–44.
22. *Herbarz polski Kaspra Niesieckiego S. J., powiększony dodatkami z późniejszych autorów, rękopismów, dowodów urzędowych i wydany przez Jana Nep. Bobrowicza*. T. 9. Lipsk: Breitkopf i Haertel, 1842.
23. KAMIENSKI, Andrzej. Kariera rodu Siemaszków w XV–XVII wieku. *Lituanoslavica Posnaniensia: studia historica*, 1989, vol. 3, p. 179–202.
24. KIAUPIENĖ, Jūratė. *Mes, Lietuva: Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bajorija XVI a.: (viešasis ir privatus gyvenimas)*. Vilnius: Kronta, 2003.
25. KOSMAN, Marcel. Bracia Chwalczewscy (Z dziejów szlachty kaliskiej w XVI wieku). *Rocznik Kaliski*, 1982, t. 15, s. 9–39.
26. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kasdienis gyvenimas: Lietuvos istorijos skaitinių chrestomatija*. Sudarė A. Baliulis, E. Meilus. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2001.
27. *Pergamentų katalogas*. Sudarė R. Jasas. Vilnius: LTSR mokslų akademijos Centrinė biblioteka, 1980.
28. POCIECHA, Władysław. Dybowski Sebastian. In: *Polski słownik biograficzny*. T. 6. Wrocław: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1948, s. 43–44.
29. POCIECHA, Władysław. *Królowa Bona, czasy i ludzie odrodzenia*. Poznań: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1949–1958.
30. *Polski słownik biograficzny*. Warszawa, Kraków: Polska Akademia Umiejętności; Wrocław: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1935–dabar.
31. RAGAUSKIENĖ, Raimonda. XVI a. Vilniaus pilininkai: kolektyvinis portretas. *Lietuvos pilys*, 2010, Nr. 5, p. 130–145.
32. RAGAUSKIENĖ, Raimonda. Valavičiai. Iš: *Lietuvos didikai: enciklopedinis žinynas*. Kaunas: Šviesa, 2011, p. 212–219.
33. SAVIŠČEVAS Eugenijus. Bilevičių kilmė ir genealogija (XV–XVI a.). *Lituanistica*, 2001, Nr. 4 (48), p. 3–22.
34. SAVIŠČEVAS, Eugenijus. *Žemaitijos savivalda ir valdžios elitas 1409–1566 metais*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010.
35. SAVIŠČEVAS, Eugenijus. Influx of the “outside” nobility into samogitia in the 16th century. *Zapiski historyczne*, 2014, t. LXXIX, Zeszyt 4, s. 539–560.
36. SIEDLECKI, Jan. Działalność królowej Bony w Brańsku w latach 1533–1556 i fundacja szpitala. *Przegląd Historyczny*, 1988, t. 79, nr. 2, s. 217–227.

37. ŠEDVYDIS, Laurynas. Lucko (1507–1536) ir Vilniaus (1536–1555) vyskupo Pauliaus Alšėniškio dvaras: dvarioniai ir tarnybiniai bajorai. *Darbai ir dienos*, 2015, Nr. 64, p. 9–28.
38. TOWPIK, Paweł Szymon. Wiesztortowicze z Podbrzezia i Bakszt w Wielkim Księstwie Litewskim w świetle źródeł z II połowy XV i I połowy XVI wieku. *In gremium*, 2014, t. 8, s. 125–153.
39. URMANŃSKI, Antoni. Jan Janowicz Zabrzeziński, potomek Rymowida. Iš: *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej: Polska–Litwa: stare i nowe problemy / Lietuva–Lenkija: senos ir naujos problemos*. Sudarė M. Filipowicz, R. Kamuntavičius. Lublin, 2015, t. 13, nr. 3, s. 51–67.
40. *Urzednicy centralni i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV–XVIII wieku*. Sudarė H. Lulewicz, A. Rachuba. Wrocław: Ossolineum, 1994.
41. *Województwo wileńskie XIV–XVIII wiek, Urzednicy Wielkiego Księstwa Litewskiego*. T. 1. Sudarė H. Lulewicz et. al., red. A. Rachuba. Warszawa: DiG, 2004.
42. *Województwo Trockie XIV–XVIII wiek, Urzednicy Wielkiego Księstwa Litewskiego*. T. 2. Sudarė H. Lulewicz et. al., red. A. Rachuba. Warszawa: DiG, 2009.
43. *Urzednicy Wielkiego Księstwa Litewskiego*. T. 3. Księstwo Żmudzkie XV–XVIII wiek. Sudarė H. Lulewicz, red. Andrzej Rachuba, Warszawa: DiG, 2015.
44. VALIKONYTĖ, Irena. The Venets of Noblewomen in the Grand Duchy of Lithuania. *Lithuanian Historical Studies*, 1997, t. 2, p. 97–107.
45. WISNIEWSKI, Jerzy. Kostewicz Waclaw. Iš: *Polski słownik biograficzny*. T. 14/3–4. Wrocław: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1969, s. 344–345.
46. ZAKAREVIČIŪTĖ, Jolanta. Didžiojo kunigaikščio dvarionys Žygimanto Senojo laikais (1506–1548). *Voruta* [interaktyvus], 2015, gruodžio 19 d. [žiūrėta 2018 07 18]. Prieiga per internetą: <<http://www.voruta.lt/didziojo-kunigaikscio-dvarionys-zygimanto-senojo-laikais-1506-1548-3/>>.
47. БОНДАРЕНКО, Андрей. Состав владений Боны Сфорца в Великом Княжестве Литовском. Iš: *Ministri Historiae: Pagalbiniai istorijos mokslai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės tyrimuose: mokslinių straipsnių rinkinys*. Sudarė Z. Kiaupa, J. Sarcevičienė. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2013, p. 213–225.
48. ГАЛЕНЧАНКА, Георгии. Астафій Валовіч (1520—1587). Iš: *Славутыя імёны Бацькаўшчыны: Зборнік*. Т. 1. Мінск: Беларускі фонд культуры, 2000, с. 28–38.
49. *Первый Литовский Статут (1529)*. Parengė С. Лазутка, И. Валиконите, Э. Гудавичюс. Вильнюс: Марги раштай, 2004.

Officers of Local Administration Assigned by Bona Sforza in the Grand Duchy of Lithuania: Personal Aspect

Rasa Leonavičiūtė

Lithuanian Institute of History, Archeography Department, Kražių St. 5, Vilnius, Lithuania
e-mail: leonaviciuterasa@gmail.com

Summary

By analyzing historiography as well as published and unpublished historical sources, the personal aspect of Bona Sforza's land management in the Grand Duchy of Lithuania (GDL) is analyzed in the article. Information about the people who managed Bona Sforza's land in the GDL is still spread in historiography. Since the article focuses on the people who managed Bona's land in the GDL, the questions of their origin, career and social relations as well as the complexity and administrative system of Bona's lands were examined. Land holdings were managed as complexes by different people. For those who served as officers in the complex of *bridewealth* lands, being a local officer for Bona was the final rather than first step of an officer's career. These officers were not previously related to Bona either by their origin or career. In the lands and manors of Bielsk, the local officers were mainly of local origin or originated from neighboring lands; they were representatives of the middle nobility, experienced officers with strong knowledge of the law system of the GDL. Viceregents in the castle of Grodno were people whose personal lands and career were related to the powiats of Vilnius and Trakai and who served for the ruler and voivode of Vilnius Albertas Goštautas. The manors in the powiat of Grodno were managed by the people who were familiar with the region of Grodno, originated from this area and/or served here as officials before Bona. The starosts of Kremenets were related to the lands of Volhynia through their origin or career; Bona's manors in Samogitia and around Alytus were managed by the representatives of the old nobility of the GDL who were often related by blood. The absolute majority of people who served as officers of local administration in Bona Sforza's lands originated from the GDL (or their ancestors had previously put down their roots, had land and career there). Bona also resorted to the people of Polish origin, who managed small manors and large complexes of land. A few people of Polish origin (Chwalczowski, Dybowski) were especially important in the system of Bona's land administration. They managed important complexes of land and completed special tasks.

Įteikta / Received 2018 08 29
Priimta / Accepted 2018 12 05